

МКОУ «Гимназия № 14 им. Э.К. Кудашева»

«Рассмотрено»

На заседании м/о учителей
Балкарского языка и
Литературы
Протокол № 92
От «31» 08 2022г.
Рук. Секции Ильин -

«Согласовано»

зам.директора по УВР

«Утверждаю»

директор МКОУ

«Гимназия № 14»

Р. Х. Жамборова

Приказ №92 от «31» 08 2022г.

**Рабочая программа
по учебному предмету**

Балкарский язык

в 7 классе

на 2022 – 2023 учебный год

**Количество часов: всего 528. в неделю 22-I-полуг.
12-II-полуг.**

Составитель:

Циканова М.А.

г.о. Нальчик

2022г.

7-чи класс. Малкъар тил.

Планируемые результаты освоения предмета

Школчулагъя ана тилни окъутуу уллу къырал магъаналы ишди. Аны себепли ол ишни жетишмели бардырыгъя школда тийишли эс бурулады.

Ана тилни школ программасы устаздан бу затланы излейди:

- окъуучулагъя ана тилни сюйдюрю;
- аланы ана тилни фонетикасы бла, сёз къурауну амаллры бла шагырей этиу;
- алагъя тилни кесеклерин, аланы грамматика категорияларын билдириу;
- тилде сёzlени бир бирге къалай байланнганларын окъуучулагъя толу кергюзтюу;
- аланы къарапай-малкъар орфографияны бла пунктуацияны баш жорукъларын уста хайырланыргъя юретиу.

Бу затлагъя кере, 7-чи классда окъугъанла бусагъатдагъы къарапай-малкъар тилде кесгин окъуй, тюз жаза, кеси оюмларын биреуге ангылата билирге керекдиле. Ана тилни окъуу аланы тил байлыкъларын ёсдюреди, тил билимни баш вопрослары бла шагырей этеди.

Малкъар тилни дерслеринде предметле аралы байламлыкъланы бардырыу.

Результаты изучения учебного предмета (личностные, метапредметные и предметные результаты освоения образовательной программы...).

Белгилисича, окъуучулагъя бир затны билдирир ючюн. Устаз аланы ол затны юсюндөн алгъадан не билгенлерин эсге алтыргъя, дерсде анга таяныргъя керекди. Окъуучуланы аллай билген затлары бирси предметлени дерслеринде эшитгенлери, кергенлери бла байламлы боладыла. Малкъар тилни дерслеринде окъулгъан затла орус тилни дерслеринде айтылгъан затла бла байламлы боладыла. Сез ючюн, орус тилни фонетикасын окъуй туруп, сабийлеге харф деп неге айтылгъанын, аны таушнүү кергюзтген белги болгъанын биледиле. Малкъар тилни дерслеринде ол затны юсюндөн жангыдан айттылады.

Аллай къайтарыула тил билимни къайсы белюмюнде да тюбейдиле. Аны бла бирге орус эм малкъар тиллени кеслерини энчиликлери бардыла.

Тилни кесеклерин, аланы грамматика категорияларын окъута туруп да, устаз орус тилни бла малкъар тилни араларында кеп тюрлю байламлыкъ табарыкъды. Ол окъуучулагъя сезню лексика магъанасы, грамматика магъанасы деп неге айтханыбызындын ангылатыргъя борчлуду. Сезню лексика магъанасы аны энчи магъанасыды. Сез ючюн, къой+ла+рым деген сезню аллай магъанасы къой деген жюнлю, халал юй хайыуаннын кергюзтуюду. Ол магъананы бу сезню тамыры белгилейди. Аны **жалгъаулары** уа грамматика магъаналарын кергюздедиле: - лар деген жалгъау кеплюк санны, -ым деген жалгъау – иеликни, 1-чи бетни, баш болушну.

Орус тилде да иш алайды. Кертиди, аны бизни тилден сезлери башхача, жалгъаулары да башхадыла. Болсада бу тилледе сезню лексика магъанасын бла магъаналарын бирча затла кергюзтгенлери белгилиди. Ол а устазгъя дерследе тенглещидиргө кеп тюрлю материал береди.

Предметле арасында болгъан байламлыкъла малкъар тилни, орус тилни синтаксис дерслеринде да андан аз тюйюлдюле. Аланы, сез ючюн, сезлени сез тутушда да айттымда байланыуларында, сез тутушну бла айттымны эм аланы къаумларын ачыкълауда, айттымны членлерине къарапай, аны бир туудукъ членлерини эм къош айттымны кесеклерини байланыуларында да керюрге боллукъду.

Малкъар тилни дерслери малкъар эм орус литератураны дерслеринде айтылгъан талай зат бла байламлыдыла. Аны алайлыгъын устаз окъуучуланы селешиу эм жазыу тиллерин айнытыу бла байламлы дерследе бютюн да ачыкъ кереди.

7-чи классны окъуучулары ангыларгъа эм эте билирге керекли затла

1. Тилни болушлукъчу эм энчи кесеклерин бир бирден айрыру.
2. Этимни бет, туруш, айрма, сан категориясын неле кергюзтгенлерин, ол категорияланы тилде неге керек болгъанларын ачыкълау.
3. Этимни иесиз формаларыны бла иели формаларыны энчиликлерин кергюзтю.
4. Этимни иесиз формаларыны айтымда къалай жюрюгенлерин белгилеу.
5. Айланч деп неге айтылгъанын кеогюзтю.
6. Айланч айтымла къурау, алада тыйгъыч белгиле салыу.
7. Тилни болушлукъчу кесеклерини энчиликлерин кергюзтю, аланы айтымда къалай жюрюютгенлерин, къаллай къуллукъланы толтургъанларын ачыкълау.
8. Жылны ичинде окъулгъан затланы хайырланып, «Кюз артында», «Ташыуул», «Къойчу къошда», «Бизни элде иги адамла», «Мени шуехларым», «Мени ана тилим – жаным-тиним», «Мени аппам» дегенча темалагъа келденжазма жазыу, хапар айтыу.

Малкъар тилни халкъны жашаунда магъанаасы

(Содержание учебного предмета, курса)

Къарабай-малкъар тил, къарабай эм малкъар халкъланы тили тюрк тилледен бириди. Аланы жашауларында бу тилни магъанаасы чексиз уллуду: адамлары бир бирни бу тилни болушлугъу блда ангылайдыла, къарабай-малкъар жазыучула кеслерини чыгъармаларын бу тилде жазадыла. Аланы тиллери кесини тазалыгъын, байлыгъын сакълагъанды эм жаланда малкъарлыланы бла къарабайлыланы угъай, битеу тюрк халкъланы историяларын ачыкъларгъа болушханды.

Къарабай-малкъар тил Къарабай-Черкес Республиканы бла Къабарты-Малкъар Республиканы къырал тиллерinden бириди. Ол тил барда, къарабай, малкъар халкъла да бардыла. Тили тас болгъан халкъ кеси да жокъ болады. Аны себепли школну эм ата-аналаны жамаатны аллында баш борчларындан бири ана тиллерин сюйдюрудю, аны алагъа иги билдириудю. Бусагъатда ол затха бютюнда уллу эс буургъа керекди, нек дегенде, бир-бир сабийле ана тиллерин тас этип барадыла. Аны эсге алып, ана тилни устазлары халкъны къадары бла байламлы иш этгенлерин терен сезерге, хар дерсни магъанаасын кетюрюргъе борчлудула. Къырал анга хар не жаны бла да онг таңдырыргъя, ана тилни ёсюп келген жаш телүөгө окъутуугъя, аны айнытуугъя тийишлесича эс буургъа керекди.

1) малкъар тилни фонетика, морфология, синтаксис къурулушну, лексикасыны, фразеологиясыны, сез къураууну, стилистикасыны юсюндөн, айрылып, энчи берилген темала;

2) Тилни юсюндөн эм аны халкъны жашаунда магъанаасыны юсюндөн бир-бир билдириуле;

3) окъуучуланы байламлы тиллерин айнытыу бла эм бусагъатдагъы баш мардалары бла байламлы затла;

4) малкъар тилни жазмасыны, орфографиясыны, пунктуациясыны юсюндөн керекли билдириуле;

5) орфографияны эм пунктуациясыны баш жорукълары.

Программаны хар кесеги эки белюмден къуралады Аланы биринчисинде тилден темаланы атлары, экинчисинде уа, ол темаланы окъуп бошагъандан сора, окъуучула нелени билирге, этерге керек болгъанлары кергюзтюледиле.

Программа рассчитана на 52 часа, 1 полугодие 2 часа в неделю, 2-полугодие 1 час в неделю.

Диктантов – 3. Изложений – 2.

Для обучения балкарского языка используется учебник «Малкъар тил» 7 класс.
Нальчик. 2012 г. Созаев Б.Т., Созаев А.Б. Рабочая тетрадь. Локияева А.М., Кожашева Д.С.
«Жаздырмала жыйымдыгъы» Созаев Б.Т., Созаев А.Б. Нальчик «Эльбрус» 1998 г

«Утверждаю»
Директор МКОУ «Гимназия № 14»
P.X. Жамборова.
Приказ № от « » 2022г.

**Календарно-тематическое планирование уроков
балкарского языка в 7 классе на 2022- 2023 учебный год**

Учитель – составитель: Циканова М.А.

№ п/п	Содержание урока	Количество часов по плану	Планируе мая дата по плану	Планируема я дата по факту
	1-я четверть (8 недель -16час)			
1.	Малкъар тил тюрк тиллени бириди.	1	03.09.	
2.	Тилни энчи кесеклери.	1	05.09.-	
3.	Этим. Этимни магъанасы. Этимлени къуралыулары	1	10.09.	
4.	Болушлукъчу этимле.	1	12.09.-	
5.	Фразеологизмле бла къош этимле.	1	17.09.	
6.	Этимни иели формалары.	1	19.09.-	
7.	Этимни бети. Этимни саны	1	24.09.	
8.	Сынау жаздырма «Сагъыш этип сёлеш» (входная контрольная) «Жаздырмала бла эсденжазмала» 5-11кл, 35 стр.	1	26.09.- 01.10.	
9.	Этим хапарчыланы жазылтыулары	1		
10.	Этимни формалары.	1	03.10.- 08.10.	
11.	Этимни айырмалары.	1		
12.	Кечуючю эм кечмеучю этимле.	1	10.10.- 15.10.	
13	Эсденжазма «Кечди» (113 б)	1		
14.	Этимни турушлары. Тура туруш	1	17.10.-	
15.	Байрукъчу туруш	1	22.10.	
16.	Шарт туруш	1	24.10-	
17.	Ыразычы туруш. Къайтарыу.	1	29.10.	
18	Этимни заманлары. Бусагъат заман.	1	07.11.-	
19.	Этимни озгъян заманы. Этимни узайгъян эм узакъ озгъян заманы	1	12.11.	
20.	Этимни боллукъ заманы.	1	14.11.-	
21.	Этимни заман формаларыны жазылтыулары	1	19.11.	
22.	Этимни морфология жаны бла тинтиу	1	21.11.-	
23.	Иели этимлени къайтарыу. Этимни иесиз формалары	1	26.11.	
24.	Этимни белгисиз формасыны (инфinitифни) магъанасы.	1	28.11.- 03.12.	
25- 26.	Эсденжазма «Хурметсиз къызчыкъ» неда «Мудах болду»	2		

27	Этимни белгисиз формасыны айттымда жюрюютюлоую	1	05.12.- 10.12.	
28	Этимсыфат. Этимсыфатны бусагъат заманы.	1		
29.	Этимсыфатны боллукъ эм келлик заманы.	1	12.12.- 17.12.	
30.	Этимсыфатны озгъан заманы аны тюз жазылыуу	1		
31.	Этимсыфатны атны магъанасында жюрюютюлоую	1	19.01.- 24.01.	
32.	Этимсыфат айланч. Алада тыйгъыч белгиле.	1		
33.	Сынау жаздырма «Фахму bla акъыл»(Полугодовая контрольная)	1	26.12.- 30.12.	
34.	Этимсыфатны морфология жаны bla тинтииу	1		
35.	Этимча. Этимчаланы къуралыулары	1	11.01.- 14.01	
36.	Этимча айланч. Алада тыйгъыч белгиле	1		
37.	Этимчаланы жазылыулары.	1	23.01.- 28.01.	
38.	Этимчаны морфология жаны bla тинтииу.	1		
39	Этим ат.	1	06.02.- 11.02.	
40.	Этим атланы жазылыулары.	1		
41	Сонгурула. Сонгурула bla болушла	1	20.02.- 25.02.	
42.	Сонгуруланы къуралыулары	1		
44.	Байламла .Байламланы магъаналары	1	06.03.- 11.03.	
45.	Байламланы къауумлары	1		
46	Байламланы жазылыулары. Къайтарыу.	1	29.03.- 01.04.	
47.	Кесекчикле.Кесекчиклени жазылыулары.	2	03.04.- 08.04. 10.04.- 15.04.	
48.	Сынау жаздырма. «Парий» (Промежуточная контрольная)	1		
49.	Междометие. Эриклөу сезле.Къарамчы сезле	2	24.04.- 29.04. 02.05.- 06.05.	

50-52.	Жылны ичинде оқыулгъанны къайтарыу.	3	08.05.- 13.05. 15.05.- 20.05. 22.05.- 27.05.	

Практическая часть программы

№	Виды контрольных работ	Итого
1	Диктант	3
2	Изложение	2